

РОЗДІЛ III. РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

УДК 327(529:73)

Ірина Кіянка,

доктор політичних наук, професор

кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

kiyanka@i.ua,

ORCID ID: 0000-0002-3100-7796;

DOI 10.29038/2524-2679-2024-03-113-122

МІЖНАРОДНИЙ ВЕКТОР ВПЛИВУ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ НА ТАЙВАНЬ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

Розглянуто формальну основу сучасних відносин між США та Тайванем. Звернено увагу на формулювання про визнання позиції щодо існування «одного Китаю» та на відсутність офіційної згадки про те, що Вашингтон визнає чи не визнає претензії Пекіна на суверенітет над Тайванем. Зазначено про відсутність формальних контактів між очільниками США й Китайської Республіки з 1979 по 2016 рр. Проаналізовано заяви президента Джоозефа Байдена щодо Тайваню за період із 2021 по 2024 рр. Указано, що в них простежуються елементи переходу від політики «стратегічної двозначності» до «стратегічної ясності». Відзначено складну процедуру проголошення незалежності Тайваню, яка потребує внесення змін до чинної Конституції Китайської Республіки.

Згадано про «Закон про посилену стійкість Тайваню», ухвалений Конгресом США у 2022 р., однією з особливостей якого є поширення дії програми «Іноземного військового фінансування» на Тайвань. Розглянуто президентські вибори в Тайвані та реакцію КНР і США. Наголошено, що стримування КНР від силового сценарію вирішення конфлікту є неможливим без США та їхніх союзників у регіоні, зокрема Південної Кореї, Японії, Філіппін, Австралії й Нової Зеландії. Звернено увагу на наміри тайванської компанії «Taiwan Semiconductor Manufacturing Company» (TSMC), що є світовим лідером із виробництва напівпровідників, збудувати третій завод у Фініксі (штат Арізона, США).

Визначено, що політика США щодо Тайваню характеризується потребою збереження балансу сил у Тайванській протоці. Поточний стан справ у

регіоні підтверджує важливість американсько-тайванських відносин, від ефективності яких залежить регіональна та глобальна стабільність. Зазначено, що США є основним постачальником озброєння для Тайваню. Зволікання з допомогою в разі вторгнення КНР на острів матиме екзистенційні ризики для Тайваню. Проведено аналогію із затримкою Конгресом США з ухваленням законопроекту про допомогу Україні в понад півроку у 2023–2024 рр.

Отже, динамічний характер міжнародних відносин і зростання ризиків збройного протистояння в Тайванській протоці зумовлюють актуальність досліджуваної теми.

Ключові слова: Тайвань, Сполучені Штати Америки, Китай, Китайська Народна Республіка, відносини, політика.

Iryna Kiyanka,

Ivan Franko National University of Lviv,

ORCID ID: 0000-0002-3100-7796

THE INTERNATIONAL VECTOR OF U.S. POLICY IMPACT ON TAIWAN: A CONTEMPORARY PERSPECTIVE

The formal basis of contemporary U.S.-Taiwan relations is examined. Attention is given to the phrasing concerning the recognition of the “One China” policy and the absence of any official stance on whether Washington acknowledges or rejects Beijing’s claims to sovereignty over Taiwan. It is noted that from 1979 to 2016, no formal contacts occurred between the leaders of the United States and the Republic of China. An analysis of President Joseph Biden’s statements regarding Taiwan from 2021 to 2024 is provided, highlighting a shift from “strategic ambiguity” to “strategic clarity.” The complex process for declaring Taiwan’s independence, which requires amendments to the Republic of China’s Constitution, is emphasized.

The “Taiwan Enhanced Resilience Act” passed by the U.S. Congress in 2022, is mentioned, with particular attention to its extension of the “Foreign Military Financing” program to Taiwan. The Taiwanese presidential elections, as well as the reactions from the People’s Republic of China and the United States, are also examined. It is emphasized that deterring the PRC from resolving the Taiwan issue through force is not feasible without the involvement of the U.S. and its regional allies, including South Korea, Japan, the Philippines, Australia, and New Zealand. Attention is given to the plans of Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC), a global leader in semiconductor production, to build a third plant in Phoenix, Arizona (USA).

It is determined that U.S. policy towards Taiwan is marked by the need to maintain a balance of power in the Taiwan Strait. The current situation in the region underscores the importance of U.S.-Taiwan relations, the effectiveness of which is crucial for both regional and global stability. It is noted that the United States is Taiwan's main arms supplier, and any delay in providing aid in the event of a PRC invasion would pose existential risks for Taiwan. A comparison is drawn with the six-month delay by the U.S. Congress in passing the aid package for Ukraine in 2023–2024.

Thus, the dynamic nature of international relations and the increasing risks of armed conflict in the Taiwan Strait underscore the topic's relevance.

Key words: Taiwan, United States of America, China, People's Republic of China, relations, policy.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Відносини США та Китайської Республіки (Тайвань) є важливою складовою частиною регіональної безпеки. Незважаючи на відсутність дипломатичного визнання, офіційний Вашингтон надає політичну, економічну й військову підтримку Тайбею. Посилення риторики Китайської Народної Республіки щодо невідворотності воз'єднання з Тайванем, російсько-українська війна та загалом нестабільність міжнародної системи безпеки стали каталізатором посилення підтримки США Тайваню. Військово-політична співпраця Вашингтона й Тайбею вийшла на новий рівень, проте партнерство є обережним з огляду на ризики відкритого конфлікту між КНР і США, відносини між якими мають характер стратегічної конкуренції, а «тайванське питання» є її ключовим елементом.

«Закон про відносини з Тайванем» від 1979 р., прийнятий на зміну «Договору про взаємну оборону» від 1954 р., є правовою основою політики США щодо острова. Документ забезпечує культурні, економічні та безпекові зв'язки між сторонами, проте не гарантує військового втручання США в разі нападу КНР на Тайвань. Зазначений закон разом із трьома комюніке й «Шістьома запевненнями» стали складовими частинами політики «стратегічної двозначності», що дає змогу зберігати відносну стабільність у Тайванській протоці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики привертає увагу як українських науковців, так і закордонних. Зазначена тема висвітлена в наукових працях Я. Завади, О. Шевчука, М. Тарана, О. Теленко. Серед закордонних науковців варто виокремити роботи Цз. Юаня (J. Yuan), Г. Коллінза (G. Collins), Е. Еріксона (A. Erickson), Р. Буша (R. Bush).

Мета статті – дослідити особливості впливу міжнародної політики Сполучених Штатів Америки на Тайвань на сучасному етапі.

Методика дослідження. Під час написання статті застосовано метод вивчення документів, історичний, порівняння, узагальнення, аналіз та синтез. Метод вивчення документів використано під час опрацювання офіційних документів, зокрема трьох американсько-китайських комюніке, «Шести запевнень» (1982), «Закону про відносини з Тайванем» (1979) і «Закону про посилену стійкість Тайваню» (2022). Метод порівняння застосовано для порівняння заяв президента США Джозефа Байдена щодо Тайваню. Історичний метод сприяв ретроспективному аналізу особливостей розвитку відносин між США й Тайванем. Аналіз та синтез допомогли детальному опрацюванню матеріалів із метою подальшого узагальнення отриманих результатів.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формальною основою сучасних відносин між США та Тайванем є три американсько-китайських комюніке – Шанхайське комюніке (1972), Комюніке про встановлення дипломатичних відносин (1979) і «Комюніке 17 серпня» щодо врегулювання продажу зброї Тайваню (1982), а також «Шість запевнень» (роз'яснення до третього комюніке) та «Закон про відносини з Тайванем» (1979). У 2022 р. до цього списку додався «Закон про посилену стійкість Тайваню». Зазначена правова база формує відносини в трикутнику США – КНР – Тайвань.

У 1979 р. США розірвали дипломатичні відносини з Китайською Республікою (Тайвань) та встановили їх із Китайською Народною Республікою. Вашингтон також денонсував дію китайсько-американського «Договору про взаємну оборону» від 1954 р., а на заміну йому прийнято «Закон про відносини з Тайванем» (1979). Згідно з ним створено Американський інститут на Тайвані (American Institute in Taiwan, АІТ), який «надає допомогу й захищає інтереси громадян США» [1] та фактично функціонує як посольство Сполучених Штатів Америки.

Важливим елементом американської політики щодо відносин із КНР і Тайванем є позиція США, згідно з якою «Уряд Сполучених Штатів Америки визнає позицію Китаю, що існує лише один Китай, а Тайвань є частиною Китаю» [2]. Отже, ідеться про позицію КНР, а не про позицію щодо суверенітету Тайваню. Загалом, у вищезазначених документах відсутня згадка про те, що Вашингтон визнає чи не визнає претензії Пекіна на суверенітет над островом.

Однією з особливостей американсько-тайванських відносин є відсутність офіційних контактів на рівні президентів із моменту розірвання дипломатичних відносин у 1979 р. й до 2016 р. коли лідерка Тайваню Цай Інвень у телефонному дзвінку привітала Дональда Трампа з перемогою на президентських виборах [3].

Характерною рисою відносин Тайваню та США є політика «стратегічної невизначеності» або «стратегічної двозначності» останніх, згідно з якою вони тримають у стані невизначеності КНР і Тайвань щодо того, чи втручатимуться в конфлікт, і, якщо так, то якою мірою, у разі спроби Пекіна захопити острів силою. Зазначений підхід ще часто називають політикою «подвійного стримування», оскільки вона стримує кожен зі сторін від неприйнятних дій: КНР – від нападу на острів, а Тайвань – від проголошення незалежності. У минулому, за часів перебування при владі Чан Кайші, це також стримувало Тайбей від спроб повернути контроль над усією територією Китаю. Проте на сучасному етапі ймовірність застосування КНР силового сценарію проти Тайваню значно вища, ніж проголошення незалежності останнім. До того ж процедура проголошення незалежності потребує внесення змін до Конституції Китайської Республіки, що після змін 2005 р. значно ускладнило процес. Р. Буш (R. Bush) зазначає, що втручання США залежить від того, як почнеться конфлікт, що неможливо знати заздалегідь. Окрім публічних заяв, імовірно, є й неопублічні попередження про наслідки силового сценарію, що «може досить ефективно передавати ясність» [4].

Останнім часом така політика має елементи стратегічної ясності. Наприклад, у 2021 р. президент США Джозеф Байден відкинув звинувачення в бажанні почати нову Холодну війну з Китаєм та зазначив, що держава не збирається змінювати свої погляди. У тому ж інтерв'ю на запитання про захист Тайваню в разі нападу Китаю Джозеф Байден сказав, що США «мають зобов'язання це зробити» [5].

У травні 2022 р. американський президент під час пресконференції з прем'єр-міністром Японії Кісідом Фуміо у відповідь на запитання про готовність брати військову участь у захисті Тайваню вчергове підтвердив «зобов'язання, яке ми [США] взяли на себе». Він також провів паралелі з війною в Україні, зазначивши, що захоплення силою Тайваню призведе до «дезорганізації всього регіону» [6].

Потрібно також звернути увагу на заяву Джозефа Байдена в інтерв'ю американському телеканалу «CBS News» у вересні того самого року, коли путін мав зустріч (першу з початку російсько-української війни) із Сі Цзіньпіном в Узбекистані в рамках Шанхайської організації

співробітництва. Американський лідер на запитання, чи, «на відміну від України, збройні сили США захищатимуть Тайвань у разі китайського вторгнення», надав ствердну відповідь. Після інтерв'ю Білий дім офіційно зазначив, що жодних змін у політиці не було, а США й надалі дотримуються взятих раніше на себе зобов'язань [7].

У 2022 р. Конгрес ухвалив «Закон про посилену стійкість Тайваню» (Taiwan Enhanced Resilience Act), згідно з яким дія програми «Іноземного військового фінансування» (Foreign Military Financing) поширюється на Тайвань. Це перший випадок, коли до програми включено країну, незалежність якої США офіційно не визнають. Прийнятий документ передбачає збільшення співпраці США з Тайванем у галузі безпеки та зростання витрат до 10 млрд дол. США протягом п'яти років [8]. Україна також отримує допомогу в рамках цієї програми.

Початкова версія «Закону про посилену стійкість Тайваню» включала пропозицію про розгляд Тайваню як «основного союзника поза НАТО», а також запровадження санкцій проти КНР у разі «значної ескалації агресії» проти Тайваню [9, с. 27–28]. Проте зазначені пропозиції були виключені з кінцевого тексту документа.

Держави, які перебувають у безпосередній близькості до Тайваню: Японія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія та Філіппіни, – мають статус «основного союзника поза НАТО». Тайвань також розглядається як такий, що має статус, проте без офіційного визначення. Зауважимо, що отримання зазначеного статусу державою не передбачає безпекових зобов'язань від США в галузі безпеки, а лише надає низку певних переваг у військовій та економічній сферах [10].

У 2023 р. США вперше погодили допомогу острову на 80 млн дол. у межах програми «Іноземного військового фінансування».

Президентські та парламентські вибори в Тайвані 13 січня 2024 р. відбувалися на тлі ескалації напруги в протоці, оскільки основним претендентом (згодом і переможцем) на посаду був Вільям Лай (Лай Цінде), якого в КНР вважають сепаратистом та прихильником незалежності Тайваню [11].

Глава Канцелярії ЦК КПК у роботі з Тайванем і Канцелярії Держради КНР у справах Тайваню Сун Тао, коментуючи виборчу кампанію в Тайвані в листопаді 2023 р., заявив, що обидві сторони опинилися перед «вибором між війною і миром, процвітанням і занепадом». Схожі наративи в заявах використовувала партія Гоміндан [11].

За результатами виборів, Джоозеф Байден коротко зазначив, що США «не підтримують незалежність Тайваню» [12].

25 травня 2024 р. президент США під час промови у військовій академії Вест-Пойнт заявив, що «завжди був готовий застосувати силу, коли потрібно, щоб захистити нашу країну, наших союзників, наші основні інтереси». Отже, опосередковано посилаючись також і на Тайванську протоку, про потребу миру та стабільності в якій американський лідер згадував до цього в промові [13], 28 травня 2024 р. в інтерв'ю «Тайм» (Time) Джозеф Байден заявив, що не «виключає застосування збройних сил США» і що це «залежатиме від обставин». Він також зазначив, що США «не прагнуть і не будуть прагнути до незалежності Тайваню». У словах простежується політика «стратегічної невизначеності», яка має риси «колективної стратегічної невизначеності». У тому самому інтерв'ю Джозеф Байден зазначив про консультації із союзниками в регіоні, маючи на увазі Японію, Південну Корею, Філіппіни, Нову Зеландію та Австралію [14].

Надмірна ясність у політиці щодо Тайваню й установлення чітких «червоних ліній» може знизити можливості сторін до маневрів. Невиконання публічно оголошених зобов'язань негативно вплине на репутацію [15, с. 83]. Саме тому КНР не визначає чітких термінів об'єднання з Тайванем, а також не зазначає, що мається на увазі під незалежністю, адже Тайвань де-факто не залежить від материкового Китаю. Зі свого боку, США чітко не визначають, за яких умов утратяться в конфлікт, додаючи, що це «залежатиме від обставин» [14]. Такий підхід забезпечував стабільність у протоці не одне десятиліття.

КНР може існувати зі статус-кво, який склався в Тайванській протоці. Наскільки це збігається з інтересами та планами офіційного Пекіна – інше питання. Дії, спрямовані на відмежування Тайваню від КНР, наприклад офіційне проголошення незалежності, імовірно, створять умови, за яких Сі Цзіньпін не матиме іншого вибору, ніж застосувати силу щодо Тайваню, оскільки відсутність такої реакції, про яку постійно наголошує офіційний Пекін у заявах, буде «політичним смертним вироком» для нього [16].

А. Ковалевські (A. Kowalewski) зазначає, що оборонний бюджет КНР приблизно дорівнює всьому ВВП Тайваню. Зважаючи на асиметричний характер протистояння, зокрема різницю в розмірах території, населення та військової сили сторін Тайванської протоки, острів не зрівнявся б із військовою потужністю КНР навіть у разі спрямування всього ВВП на оборону [17, с. 12].

США є основним постачальником озброєння для Тайваню. З огляду на затримку Конгресом у понад пів року у 2023–2024 рр. з ухваленням

законопроекту про допомогу Україні необхідність у співпраці Тайваню в оборонній галузі з іншими державами є екзистенційним питанням.

Автономія Тайваню, зокрема політична й економічна, і водночас стримування КНР від збройного нападу є запорукою збереження стабільності в Тайванській протоці. Реалізація таких цілей неможлива без США та їхніх союзників у регіоні, зокрема Південної Кореї, Японії, Філіппін, Австралії й Нової Зеландії. Збройна агресія проти Тайваню, імовірно, залучить частково або повністю зазначені держави, таким чином розширюючи географію конфлікту.

Частка тайванської компанії «TSMC» (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) становить 61,7 % на світовому ринку напівпровідників [18]. У квітні 2024 р. «TSMC Arizona» – дочірня компанія «TSMC» – оголосила про наміри збудувати третій завод у Фініксі (штат Аризона) в США. Пряме фінансування передбачає 6,6 млрд дол. США. Компанія також завершує будівництво першого й продовжує будівництво другого заводу. Отже, загальні витрати «TSMC» становитимуть 65 млрд дол. США. Це найбільша пряма іноземна інвестиція в новий проект в історії США [19]. Компанія також планує завершити будівництво заводу в Дрездені (Німеччина) до 2027 р. [18]. Розширення виробничих потужностей через інвестування в нові заводи в США та Європі свідчить про спроби мінімізації ризиків у ланцюгу виробництва та постачання напівпровідників у разі вторгнення КНР на Тайвань.

Загалом, острів розглядається Пекіном як один з елементів «Китайської мрії». Контроль над Тайванем є необхідною (проте не єдиною) складовою частиною в планах КНР до переваги в регіоні та світі. Його захоплення не припинить конкуренцію між США й КНР і не зменшить ризик збройного зіткнення, а навпаки, імовірно, прискорить його [20, с. 1–2].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, політика США щодо Тайваню характеризується потребою збереження балансу сил у Тайванській протоці. Підтримка офіційним Вашингтоном Тайбея розглядається Пекіном як утручання в його внутрішні справи. Нездатність ефективно стримувати КНР від спроб об'єднатися з Тайванем військовим шляхом матиме наслідки для стабільності не лише в регіоні, але й у цілому світі.

США використовують політику «стратегічної невизначеності» або «стратегічної двозначності», якій притаманні елементи ясності.

Це простежується в заявах президента Джозефа Байдена. Свідченням стратегічної важливості острова є ухвалення Конгресом США «Закону про посилену стійкість Тайваню» (Taiwan Enhanced Resilience Act) у 2022 р. та поширення (уперше) дії програми «Іноземного військового фінансування» (Foreign Military Financing) на Тайвань.

Рівень підтримки США Тайваню зростає разом із риторикою КНР про неминучість об'єднання з островом. Офіційний Вашингтон є основним постачальником озброєння Тайбею, що водночас становить значні ризики в разі затримки з ухваленням рішення.

З огляду на те, що «тайванське питання» залишається невирішеним, а ймовірність силового сценарію розвитку подій зростає, потреба в подальших дослідженнях є актуальною.

REFERENCES

1. Taiwan Relations Act. *American Institute in Taiwan*. URL: <https://www.ait.org.tw/taiwan-relations-act-public-law-96-8-22-u-s-c-3301-et-seq/>.
2. Address by President Carter to the Nation. Office of the Historian, *Foreign Service Institute*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d104>.
3. Gearan, A. Trump speaks with Taiwanese president, a major break with decades of U.S. policy on China. *The Washington Post*. URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-spoke-with-taiwanese-president-a-major-break-with-decades-of-us-policy-on-china/2016/12/02/b98d3a22-b8ca-11e6-959c-172c82123976_story.html.
4. Bush, R. C. Why does the US security partnership with Taiwan matter? *Brookings Institution*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/why-does-the-us-security-partnership-with-taiwan-matter/>.
5. Remarks by President Biden in a CNN Town Hall with Anderson Cooper. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/10/22/remarks-by-president-biden-in-a-cnn-town-hall-with-anderson-cooper-2/>.
6. Remarks by President Biden and Prime Minister Kishida Fumio of Japan in Joint Press Conference. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/05/23/remarks-by-president-biden-and-prime-minister-fumio-kishida-of-japan-in-joint-press-conference/>.
7. Pelley, S. President Joe Biden: The 2022 60 Minutes Interview. *CBS News*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/president-joe-biden-60-minutes-interview-transcript-2022-09-18/>.
8. Atwood, K. US approves first-ever military aid to Taiwan through program typically used for sovereign nations. *CNN*. URL: <https://edition.cnn.com/2023/08/30/politics/us-taiwan-foreign-military-financing-program/index.html>.
9. Curtis, J. Taiwan: Relations with the United States. *House of Commons Library*. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9265/CBP-9265.pdf>.

10. Major Non-NATO Ally Status. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/major-non-nato-ally-status/>.

11. Wong, T. Taiwan election: Kuomintang party asks voters to choose between war and peace. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-67909071>.

12. Remarks by President Biden Before Marine One Departure. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/01/13/remarks-by-president-biden-before-marine-one-departure-41/>.

13. Remarks by President Biden in Commencement Address to the United States Military Academy at West Point. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/05/25/remarks-by-president-biden-in-commencement-address-to-the-united-states-military-academy-at-west-point-west-point-ny/>.

14. Read the Full Transcript of Joe Biden's Interview With TIME. *Time*. URL: <https://time.com/6984968/joe-biden-transcript-2024-interview/>.

15. Yuan, J. (2023). The United States and stability in the Taiwan Strait. *Bulletin of the Atomic Scientists*, No. 79, p. 80–86. URL: <https://doi.org/10.1080/00963402.2023.2178176>.

16. Cronin, P. M., Neuhard, R. Defending Taiwan Short of Diplomatic Recognition. *Hudson Institute*. URL: <https://www.hudson.org/foreign-policy/defending-taiwan-short-of-diplomatic-recognition>.

17. Kowalewski, A. (2024). Taiwan and Congress: It's Not 1979 Anymore. *Global Taiwan Institute*, vol. 9, no. 7, p. 11–13. URL: <https://globaltaiwan.org/wp-content/uploads/2024/04/GTB-Volume-9-Issue-7-2.pdf>.

18. Beiping, L. Taiwan chipmaker breaking ground in Europe amid China threat. *Voice of America*. URL: <https://www.voanews.com/a/taiwan-chipmaker-breaking-ground-in-europe-amid-china-threat/7742536.html>.

19. TSMC Arizona and U.S. Department of Commerce Announce up to US\$6.6 Billion in Proposed CHIPS Act Direct Funding, the Company Plans Third Leading-Edge Fab in Phoenix. *Taiwan Semiconductor Manufacturing Company*. URL: <https://pr.tsmc.com/english/news/3122>.

20. Erickson, A. S., Collins, G. (2024). Annexation of Taiwan: A Defeat From Which the US and Its Allies Could Not Retreat. Houston: Rice University's Baker Institute for Public Policy, 164 p. URL: <https://doi.org/10.25613/56E8-WC54>.

Матеріал надійшов до редакції 15.08.2024 р.